

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 23 april 2024
Ons kenmerk 17/5.15/2024000627
Behandeld door domein Landelijk Gebied
Onderwerp: Onderzoek aantal landbouwhuisdieren en wolfwerende rasters
Status: Ter informatie

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij informeren wij u over het rapport dat is opgesteld op basis van de tellingen van de landbouwhuisdieren die wij hebben laten uitvoeren in het leefgebied van de wolvenroedel in het Drents Friese Wold.

Op basis van de resultaten die in het rapport zijn vermeld concluderen wij het volgende:

- het aantal schapen dat achter een wolfwerend raster in de wei staat is in twee jaar tijd van 10% in 2022 naar 25% in 2024 toegenomen. Dit is een aanzienlijke stijging, maar nog lang niet toereikend om het aantal aanvallen van wolven op landbouwhuisdieren significant terug te brengen;
- rasters die door dierhouders met alle goede bedoelingen als wolfwerend zijn geplaatst, vertonen in de praktijk gebreken. Dierhouders hebben meer kennis nodig over het goed plaatsen en onderhouden van wolfwerende rasters.

In de wolvennisie die voor de zomer zal worden vastgesteld door ons college zullen bovenstaande conclusies meegenomen worden. Doel is dat er in de komende jaren zoveel mogelijk vee beschermd is tegen aanvallen van de wolf. De visie zal na vaststelling met uw Staten worden gedeeld.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, voorzitter

, secretaris

12-2-2024

Onderzoek landbouwhuisdieren Zuidwest-Drenthe

Colofon

© [REDACTED] 2024

Gelieve als volgt aan deze publicatie te refereren:

[REDACTED], 2024 (provincie Drenthe) Onderzoek landbouwhuisdieren Zuidwest-Drenthe.

Onderzoek landbouwhuisdieren
Zuidwest-Drenthe

[REDACTED]
In opdracht van provincie Drenthe

12 februari 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Werkwijze	5
Uitvoering	6
Resultaten	7
<i>Schapen</i>	8
<i>Pony's</i>	9
<i>Paarden</i>	10
<i>Geiten</i>	11
<i>Varkens</i>	12
<i>Alpaca's</i>	13
<i>Ezels</i>	14
<i>Runderen</i>	15
<i>Wallaby's</i>	16
<i>Damherten</i>	17
Conclusie	18
Nawoord	20
Bibliografie	
Bijlage I: landbouwhuisdieren die met zekerheid door wolf gepakt zijn in het onderzoeksgebied in 2021	I
Bijlage II: landbouwhuisdieren die met zekerheid door wolf gepakt zijn in het onderzoeksgebied in 2022	II

Inleiding

Sinds 2021 is Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân het leefgebied van een wolvenpaar (GW2090f x GW2397m), welke in 2022 voor het eerst welpen hebben gehad en sindsdien een roedel zijn. Mede door het ontbreken van grote wilde hoefdieren vallen er regelmatig slachtoffers onder landbouwhuisdieren.

In opdracht van provincie Drenthe is er een telling uitgevoerd m.b.t. het aantal landbouwhuisdieren en (wolfwerende) rasters. Omdat sinds 1 april 2023 naast schapen- en geitenhouders, ook overige hoefdierhouders (runderen, paardachtige, alpaca's en varkens) die in Drenthe gevestigd zijn, subsidie kunnen aanvragen voor wolfwerende rasters, zijn deze dieren ook meegenomen in de telling. Verder zijn Damherten (in hertenkampjes), huisvarkens, ezels en wallaby's geteld. Er is onderscheid gemaakt tussen paarden en pony's d.m.v. ras en geschatte schofthoogte.

De rasters zijn optisch vanuit de auto beoordeeld. Er zijn dus geen metingen verricht en ook de elektrische spanning is niet gemeten.

Schade landbouwhuisdieren

Uitvoeringsorganisatie BIJ12 vermeld op haar website de gemelde **schade** aan bedrijfsmatig gehouden landbouwhuisdieren en hobbymatig gehouden hoefdieren, (vermoedelijk) veroorzaakt door een **wolf**. Het melden van **schade** door de dierhouders gebeurt **op** basis van vrijwilligheid.

Na melding bij BIJ12 worden monsters van de getroffen dieren genomen om vast te stellen of het inderdaad een wolvenaantal betrof. Op basis van DNA analyses die op de monsters worden uitgevoerd, wordt vastgesteld of de schade inderdaad door een (of meerdere wolven) is veroorzaakt of een andere dier, bijvoorbeeld hond of goudjakhals, de schade heeft toegebracht.

Door de taxateur van BIJ12 wordt ook vastgesteld of het aanwezige raster aan de wolfwerende normen (zie website BIJ12; "Faunaschade PreventieKit" voor de wolf) voldoet.

In de onderstaande alinea's wordt de schade aan landbouwhuisdieren voor de periode 2021-2023 voor Drenthe beschreven zoals uit het overzicht op de website van BIJ12 is vermeld en of er volgens de taxateur van BIJ12 sprake was van aanvallen binnen wolfwerende rasters. Hierbij wordt alleen uitgegaan van schades die, door de uitkomst van DNA-analyses, aantoonbaar door wolven zijn veroorzaakt.

In totaal zijn er in 2021 21 (met DNA bewezen) aanvallen geweest van wolven op schapen, waarbij 71 dodelijke slachtoffers gevallen zijn en 22 gewonde dieren. Van deze 21 aanvallen was er geen enkele aanval op dieren achter een wolfwerend raster (zie bijlage I).

Daarnaast is er in 2021 één (met DNA bewezen) aanval geweest van een wolf op een rund, met dodelijke afloop. Ook deze stond niet achter een wolfwerend raster (zie bijlage I).

In 2022 zijn er in totaal 45 (met DNA bewezen) aanvallen geweest van wolven op schapen, waarbij 171 dodelijke slachtoffers gevallen zijn en 47 gewonde dieren. Van

deze 45 aanvallen hebben er twee aanvallen plaats gevonden waarbij de omheining voldeed aan de eisen voor een wolfwerend raster van BIJ12 (zie bijlage II).

Daarnaast zijn er twee (met DNA bewezen) aanvallen geweest van wolven op pony's, waarbij twee dodelijke slachtoffers gevallen zijn. Deze pony's stonden niet achter een wolfwerend raster.

Er zijn ook twee (met DNA bewezen) aanvallen geweest van wolven op runderen. Hierbij zijn vier dodelijk slachtoffers gevallen en één gewond dier.

Werkwijze

Alle landbouwhuisdieren zijn geteld vanuit de auto. Hierbij zijn alle begaanbare wegen afgereden, zodat we de landbouwhuisdieren nog goed konden tellen (met verrekijker). Grote groepen (bv. schapen) kun je beter van een iets grotere afstand tellen dan van dichtbij.

In verband met de verkeersveiligheid heeft een collega gereden. Bij grote groepen schapen (>50) werd er door beide geteld. Bij een minimaal verschil (<10) werd het gemiddelde aangenomen. Bij een verschil groter dan 10 werd er opnieuw geteld.

Deze gegevens werden ter plekke opgeslagen in de app TopoGPS. Zo werd er een goed beeld verkregen van het aantal verschillende landbouwhuisdieren, het aantal groepen, groepsgroottes en of ze op het oog achter wolfwerende rasters stonden.

De term mogelijk wolfwerend wordt aangehouden omdat het optisch wolfwerend was. Er zijn geen percelen betreden om de stroom te meten of om de hoogte op te meten. Dit is geschat.

Met mogelijk wolfwerende rasters worden vaste of mobiele rasters bedoeld met vijf draden of meer waarbij de onderste op 20 cm zit en de bovenste op 120 cm, of strak gezette flexinetten van minimaal 120 cm hoog. Voor bestaande rasters met schapengaas volstaat drie draden aan de buitenkant, waarbij de onderste op 20 cm zit, de middelste op 80 cm en de bovenste op 120 cm.

De grens van het telgebied is bepaald aan de hand van het voorstel voor een leefgebied van wolvenroedel in Zuidwest-Drenthe & Zuidoost-Fryslân (■■■■■, 2023).

Uitvoering

Het telgebied heeft een oppervlakte van 555 km² en een omtrek van 123 kilometer.

Het aantal gereden kilometer bedraagt 1049 kilometer. Er is in totaal 40,5 uur over de telling gedaan en is uitgevoerd in de periode van 25 december 2023 t/m 3 januari 2024.

Resultaten

Tabel 1 Getelde individuen

Individen			
	Totaal	Waarvan mogelijk wolfwerend	Percentage mogelijk wolfwerend
Schaap	9973	2026	20,31%
Pony	489	12	2,45%
Paard	1264	29	2,29%
Geit	208	0	0,00%
Varken	12	0	0,00%
Alpaca	38	0	0,00%
Ezel	25	0	0,00%
Rund	350	0	0,00%
Wallaby	2	0	0,00%
Damhert	64	0	0,00%

Tabel 2 Getelde groepen

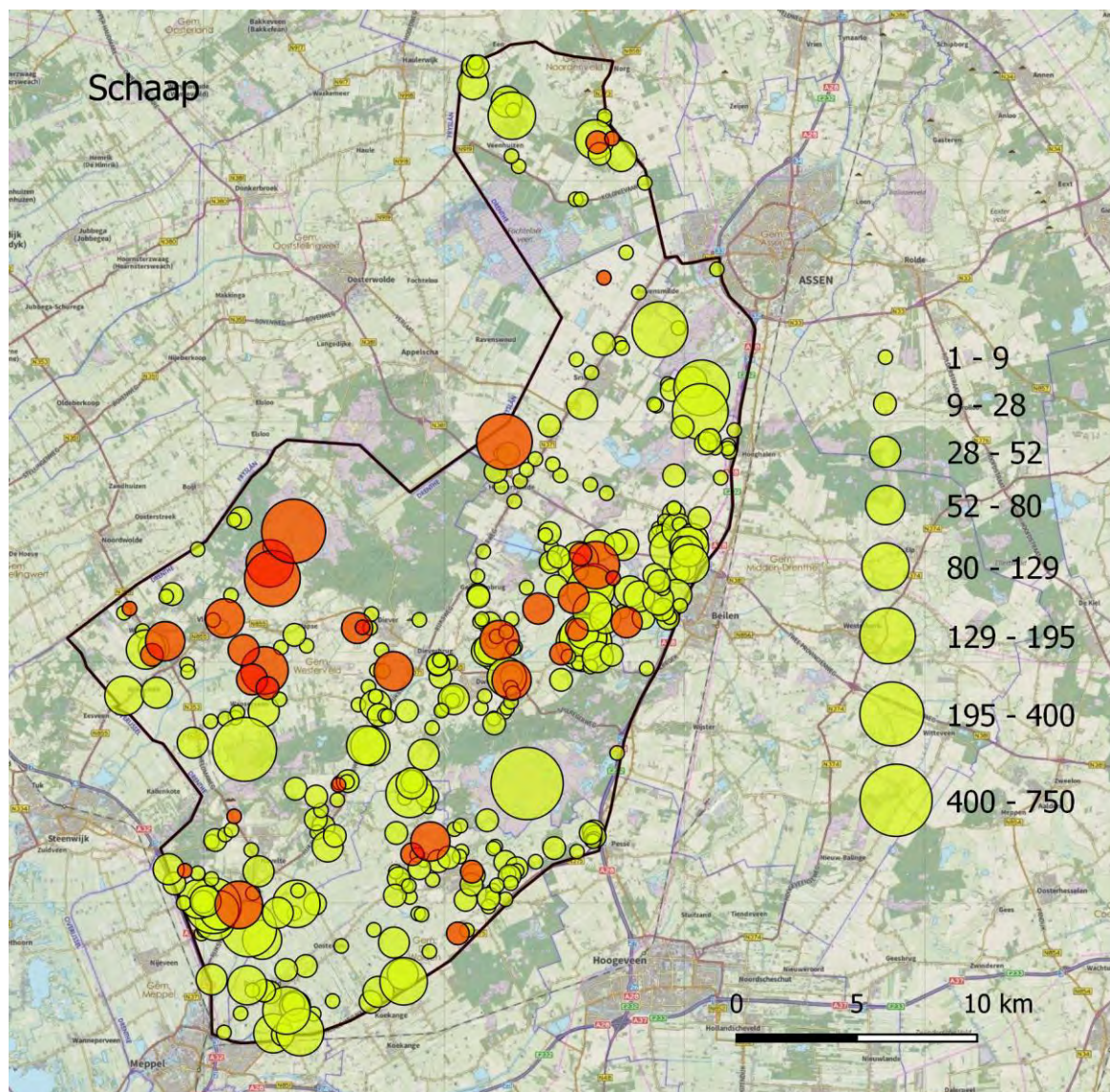
Groepen			
	Totaal	Waarvan mogelijk wolfwerend	Percentage mogelijk wolfwerend
Schaap	370	36	9,73%
Pony	223	7	3,14%
Paard	454	8	1,76%
Geit	71	0	0,00%
Varken	6	0	0,00%
Alpaca	13	0	0,00%
Ezel	15	0	0,00%
Rund	58	0	0,00%
Wallaby	1	0	0,00%
Damhert	10	0	0,00%

Schape

In totaal werden er 9973 schape geteld. Deze waren onderverdeeld in 370 groepen. Van dit totaal aantal groepen waren er 36 groepen mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 9,73%.

Van de totaal 9973 schape stonden er 2026 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 20,31%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar binnen het telgebied. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 1 Getelde schape in het gebied

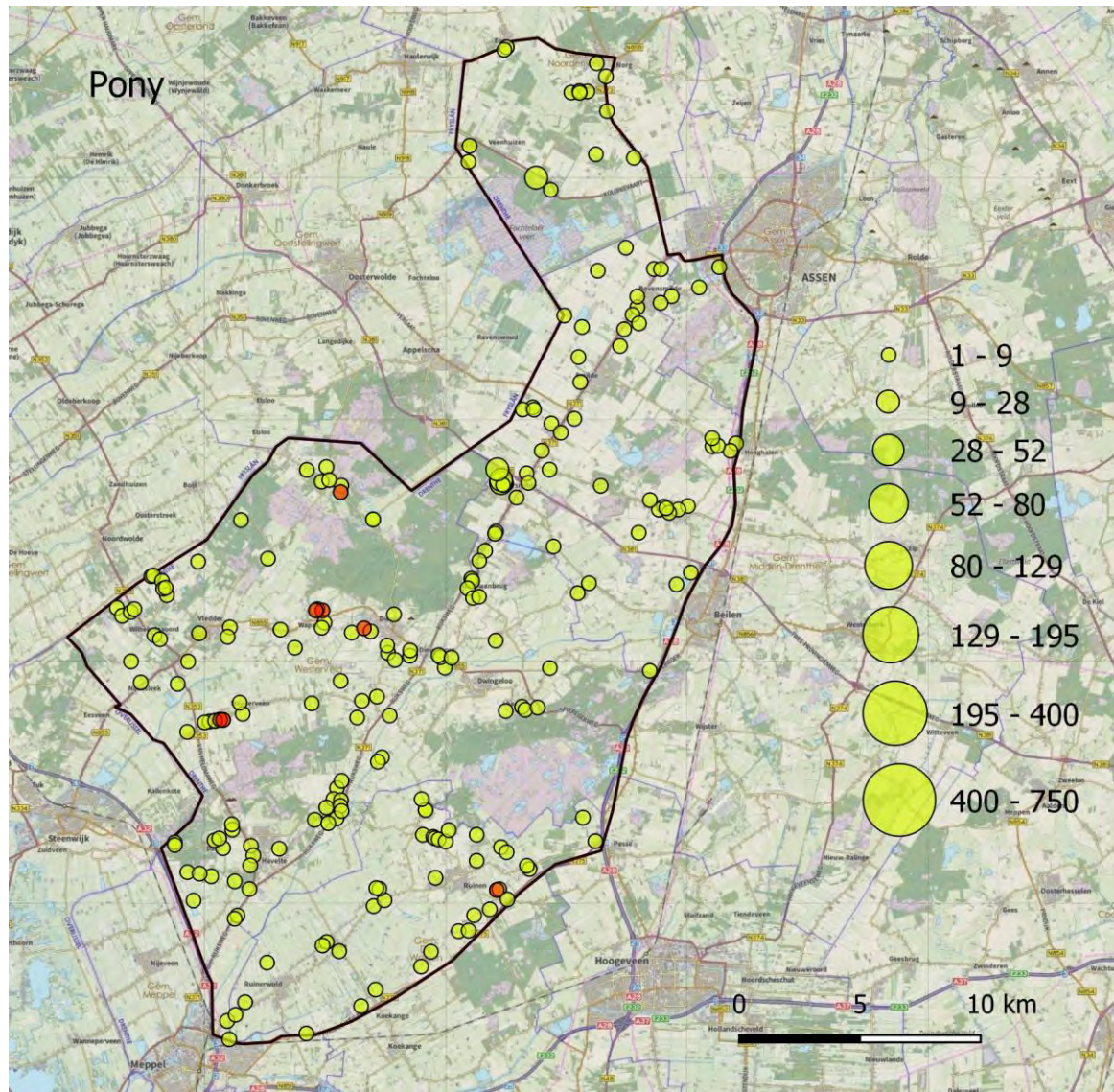

Pony's

In totaal werden er 489 pony's geteld. Deze pony's waren verdeeld in 223 groepen, waarvan 7 groepen mogelijk wolfwerend beschermd waren. Dit komt neer op 3,14%.

Van de 489 pony's stonden er 12 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 2,45%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 2 Getelde pony's in het gebied

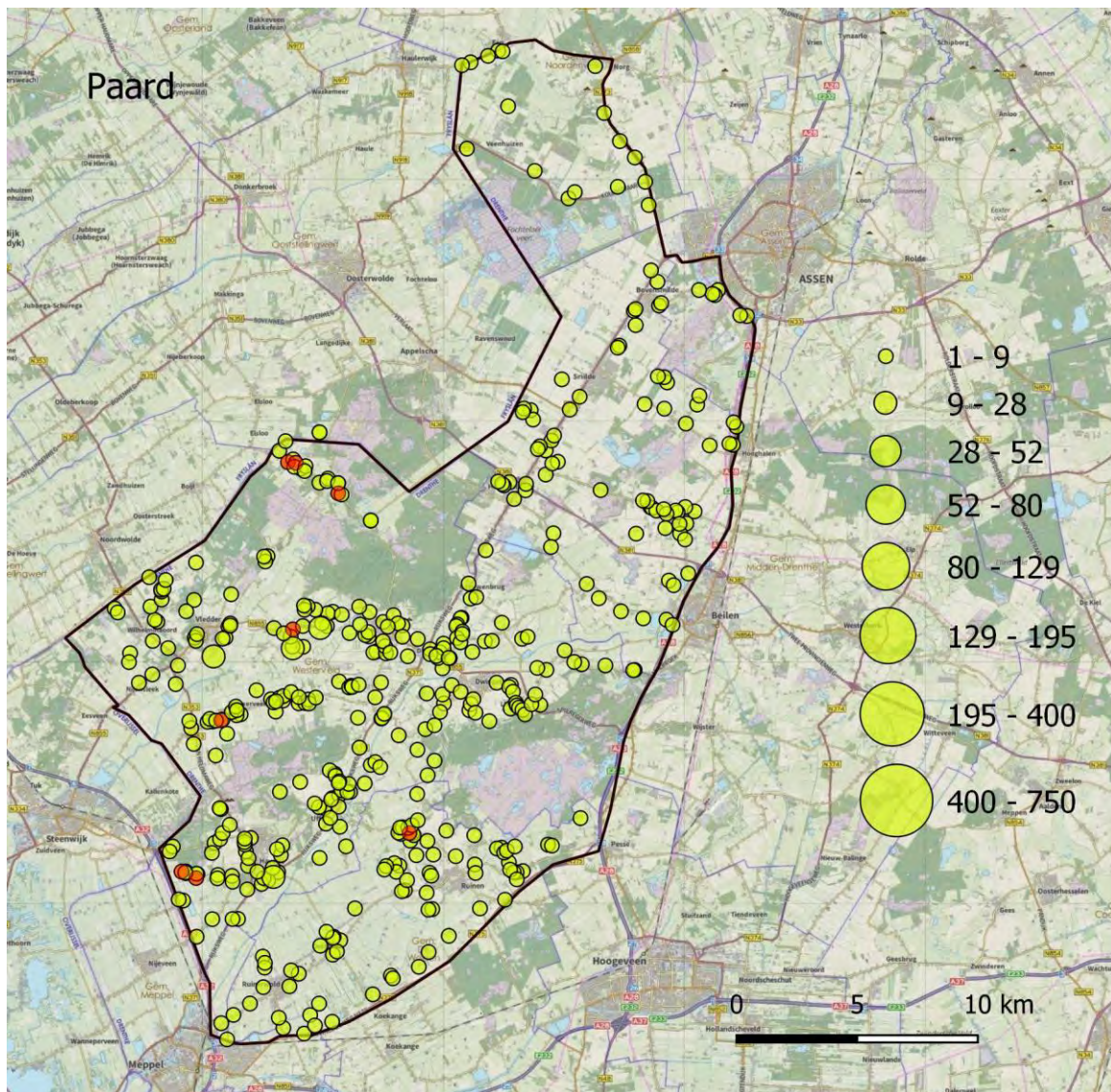

Paarden

In totaal werden er 1264 paarden geteld. Deze paarden waren verdeeld in 454 groepen, waarvan 8 groepen mogelijk wolfwerend beschermd waren. Dit komt neer op 1,76%.

Van de 1264 paarden stonden er 29 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 2,29%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 3 Getelde paarden in het gebied

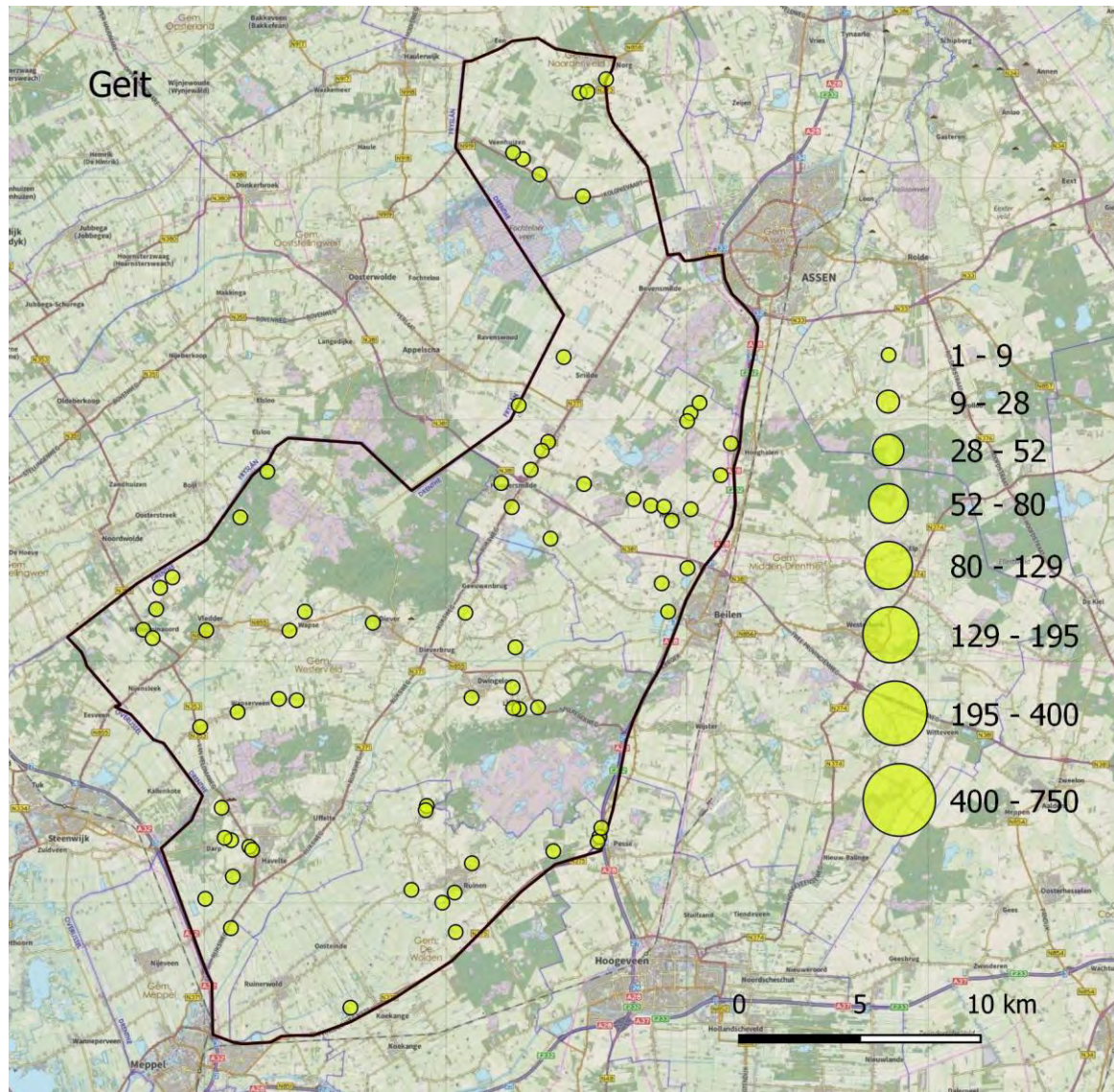

Geiten

In totaal werden er 208 geiten geteld. Deze waren onderverdeeld in 71 groepen, waarvan 0 groepen mogelijk wolfwerend beschermd was. Dit komt neer op 0,00%.

Van de 208 geiten stonden er 0 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 0,00%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 4 Getelde geiten in het gebied

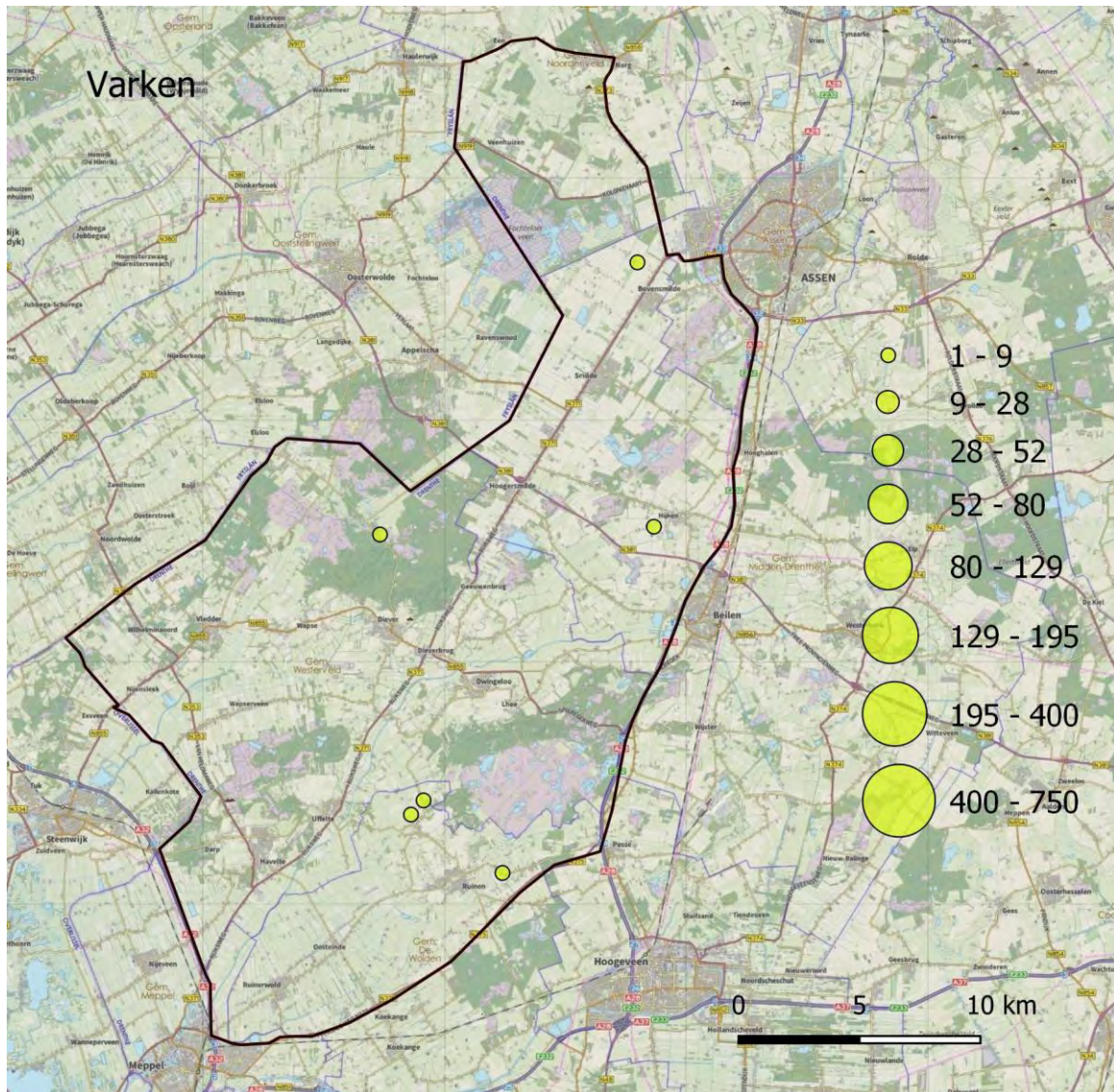

Varkens

In totaal werden er 12 varkens geteld. Deze waren onderverdeeld in 6 groepen, waarvan 0 groepen mogelijk wolfwerend beschermd was. Dit komt neer op 0,00%.

Van de 12 varkens stonden er 0 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 0,00%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 5 Getelde varkens in het gebied

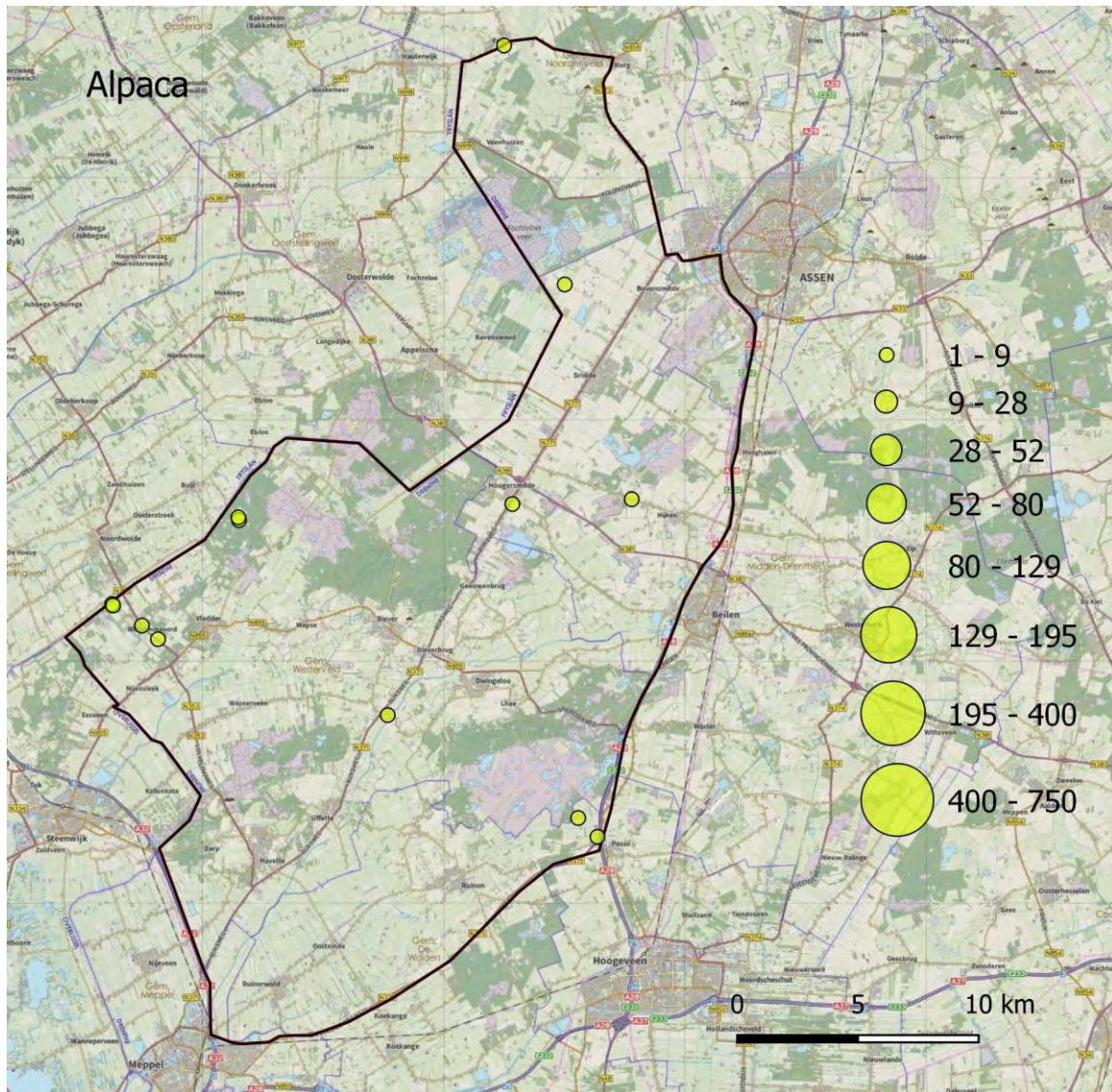

Alpaca's

In totaal werden er 38 alpaca's geteld. Deze alpaca's waren verdeeld in 13 groepen, waarvan 0 groepen mogelijk wolfwerend beschermd waren. Dit komt neer op 0,00%.

Van de 38 alpaca's stonden er 0 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 0,00%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 6 Getelde alpaca's in het gebied

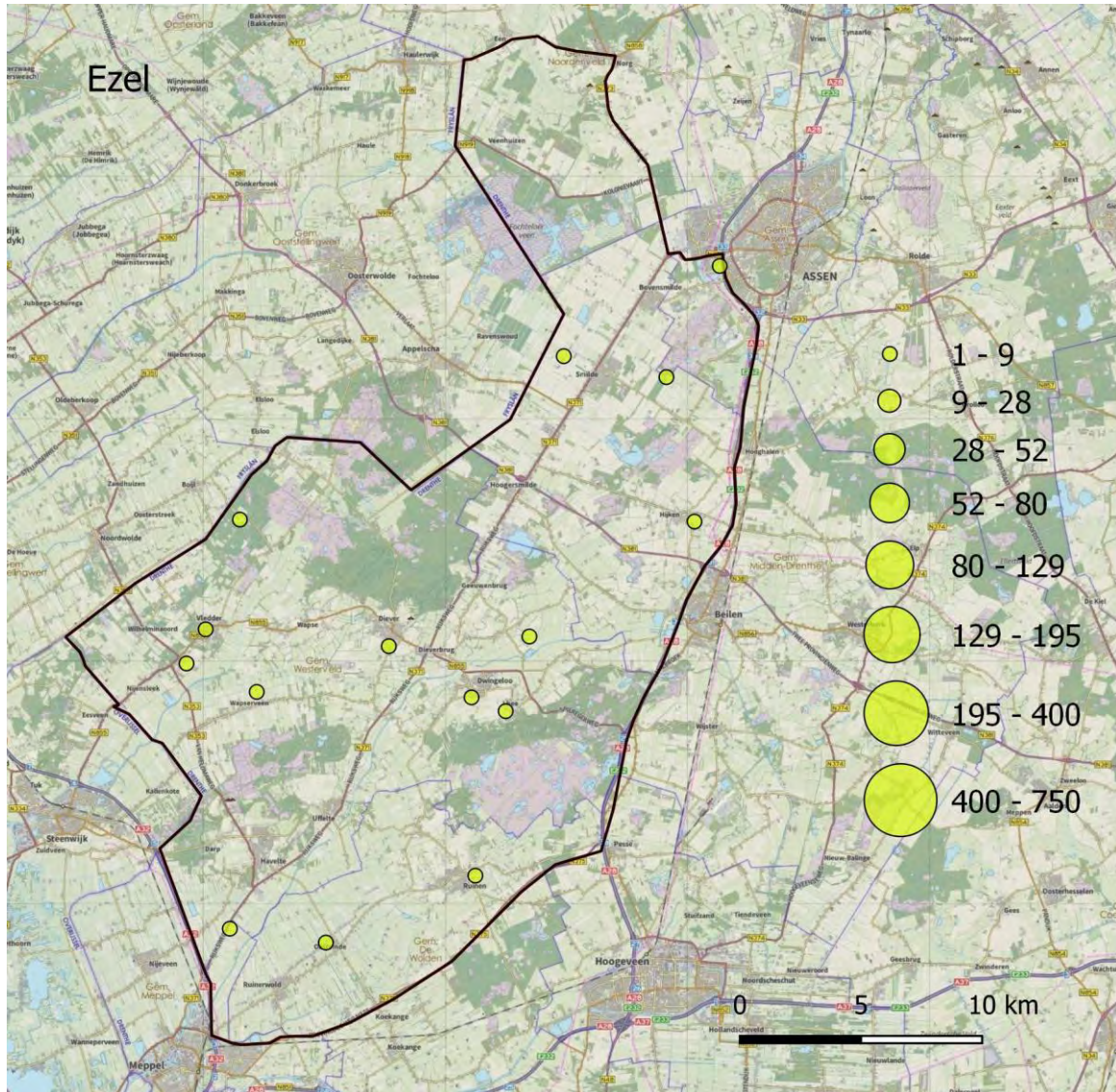

Ezels

In totaal werden er 25 ezels geteld. Deze ezels waren verdeeld in 15 groepen, waarvan 0 groepen mogelijk wolfwerend beschermd waren. Dit komt neer op 0,00%.

Van de 25 ezels stonden er 0 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 0,00%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 7 Getelde ezels in het gebied

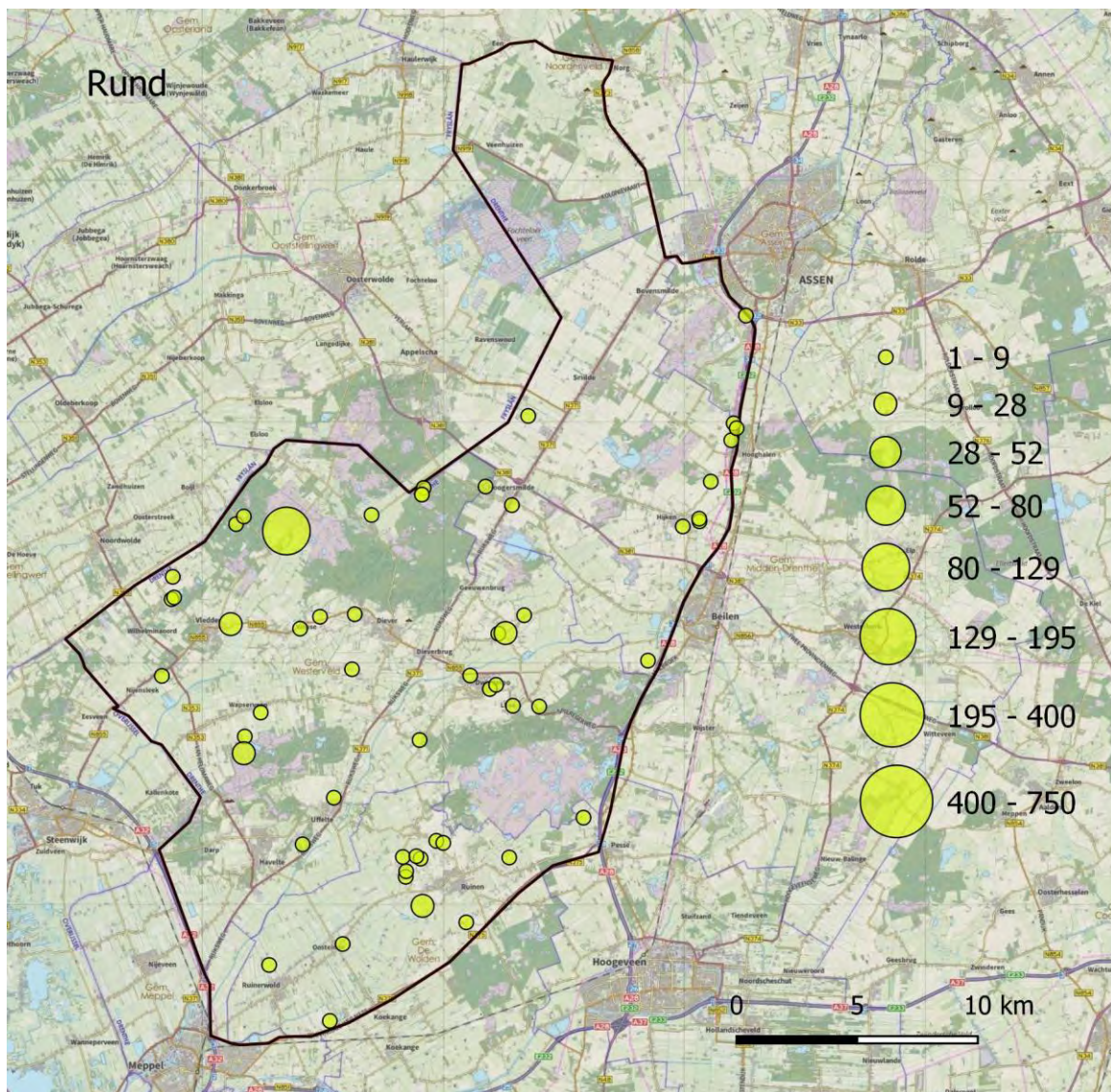

Runderen

In totaal werden er 350 runderen geteld. Deze runderen waren verdeeld in 58 groepen, waarvan 0 groepen mogelijk wolfwerend beschermd waren. Dit komt neer op 0,00%.

Van de 350 runderen stonden er 0 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 0,00%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

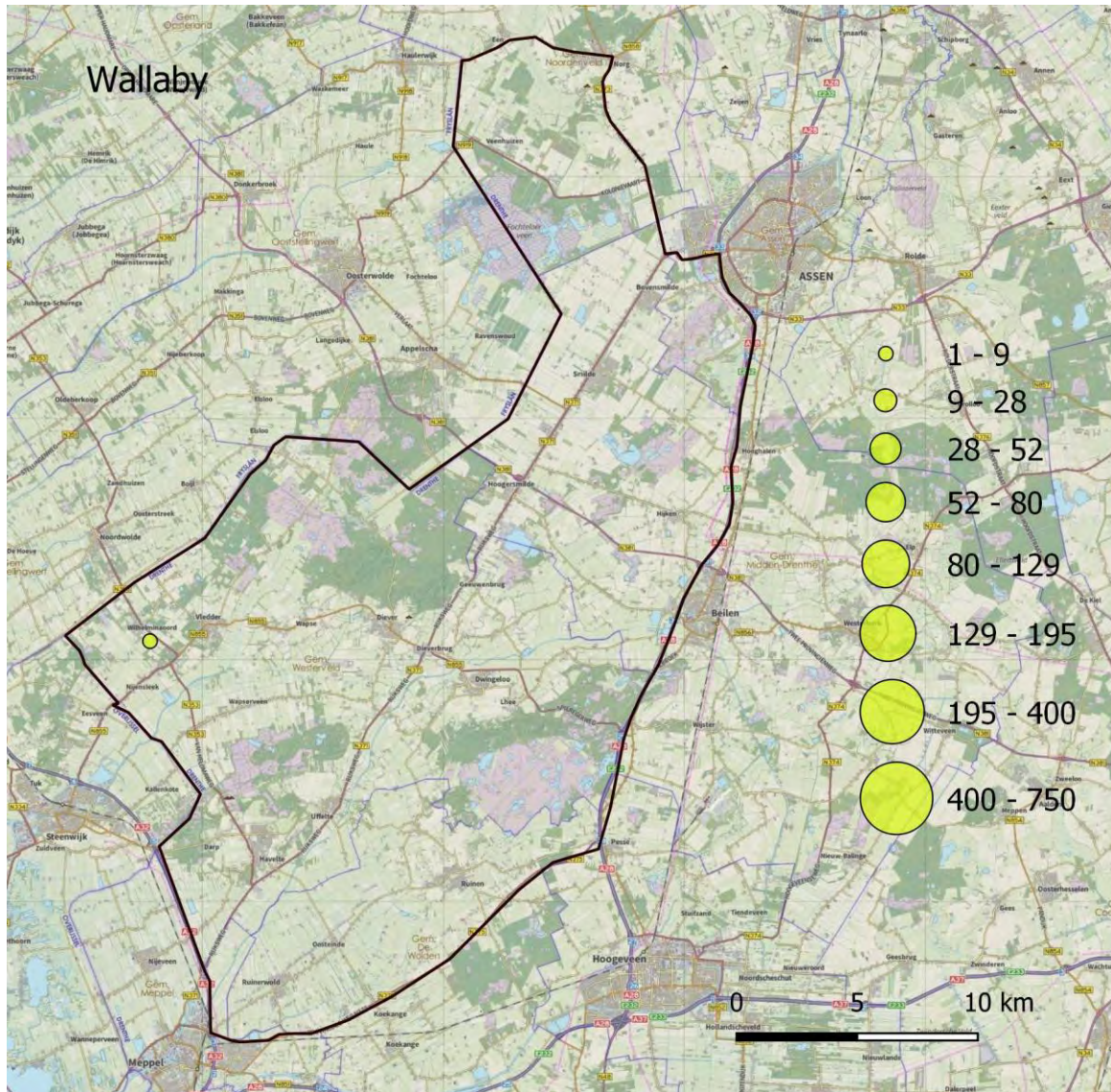
Figuur 8 Getelde runderen in het gebied

Wallaby's

In totaal werden er 2 wallaby's geteld. Deze stonden samen en waren niet beschermd.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 9 Getelde wallaby's in het gebied

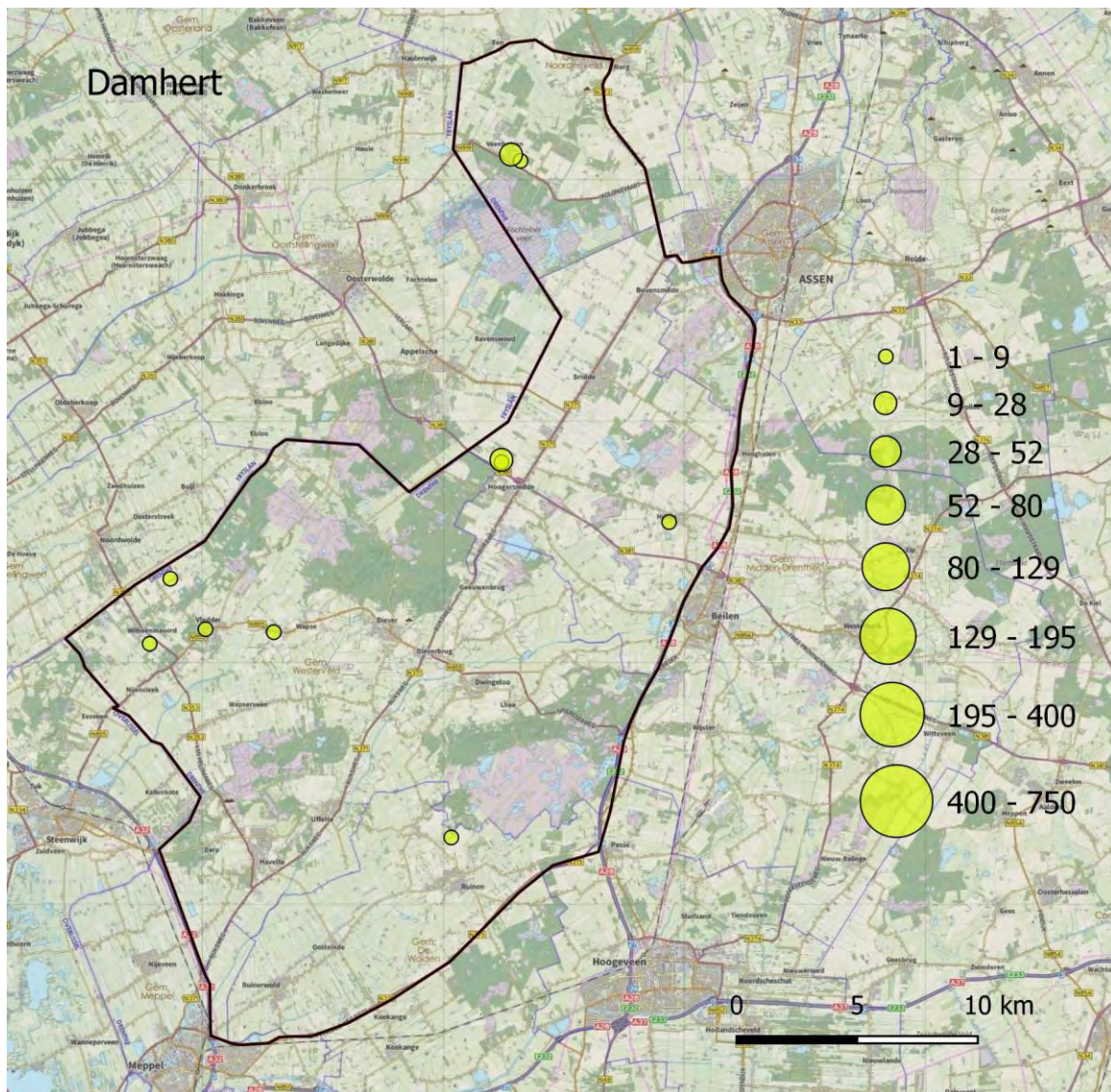

Damherten

In totaal werden er 64 damherten geteld. Deze waren verdeeld in 10 groepen, waarvan 0 groepen mogelijk wolfwerend beschermd waren. Dit komt neer op 0,00%. Het betreffen dieren binnen hertenkampjes.

Van de 64 damherten stonden er 0 mogelijk wolfwerend beschermd. Dit komt neer op 0,00%.

In onderstaand figuur is de verdeling van de groepen zichtbaar. De rode cirkels zijn de mogelijk wolfwerend beschermde groepen.

Figuur 10 Getelde damherten in het gebied

Conclusie

Tijdens het onderzoek zijn een aantal dingen opgevallen. Er zijn verscheidende percelen waar wel een mogelijk wolfwerend raster omheen stond, maar waar op dat moment geen dieren in stonden. Deze zijn dus niet meegeteld als mogelijk wolfwerend.

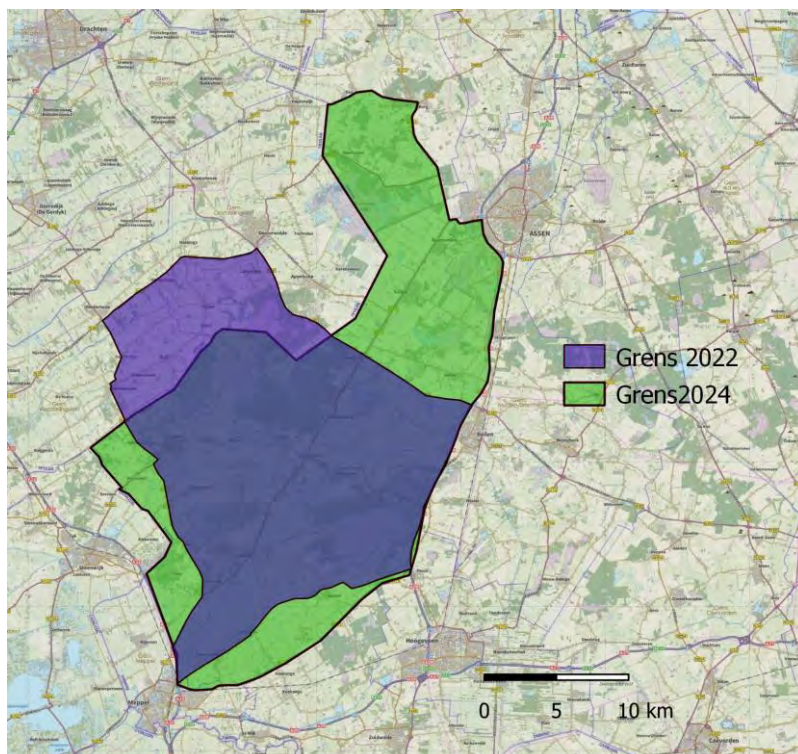
Daarnaast waren er een aantal groepen dieren die in een mogelijk wolfwerend raster staan, maar waar gebreken zichtbaar waren waardoor ze niet meegeteld zijn onder de noemer mogelijk wolfwerend.

Enkele van deze gebreken waren:

- Drie van de vier zijden van een weide waren mogelijk wolfwerend en één zijde dus niet;
- Alle draden hingen niet strak;
- Het toegangshek was niet wolfwerend;
- Onderste draad was optisch hoger dan 20 cm van de grond.

Ook waren er verschillende groepen waarbij het normale raster niet wolfwerend was, maar de nachtkraal mogelijk wel. Deze zijn ook niet meegenomen in de aantallen omdat de aanvallen ook overdag plaats kunnen vinden en omdat er geen zekerheid bestaat dat deze nachtkralen ook daadwerkelijk gebruikt worden.

Er is een vergelijking gemaakt met de resultaten van het onderzoek in 2022 (2022). Beide telgebieden komen niet helemaal overeen omdat het huidige onderzoek alleen over provincie Drenthe gaat. Er is wel een vergelijking gemaakt van het overlapgebied (zie figuur 11). Wat opvalt is dat het percentage schaaap achter mogelijk wolfwerend raster in 2024 met 15,32% is toegenomen ten opzichte van 2022.

Figuur 11 Overlapgebied 2022 en 2024

Tabel 3 Overlapping telgebieden 2022 en 2024

Soort	2022	2024	Mogelijk ww in 2022	Mogelijk ww in 2024	% mogelijk ww in 2022	% mogelijk ww in 2024
Schaap	6956	6416	692	1621	9,94%	25,26%
Pony	118*	288	0	9	0,00%	3,13%
Paard	0**	832	NVT	27	NVT	3,25%
Geit	116	118	20	0	17,24%	0,00%
Varken	11	9	0	0	0,00%	0,00%
Alpaca	11	22	0	0	0,00%	0,00%
Ezel	0	15	NVT	0	NVT	0,00%
Rund	1***	270	0	0	0,00%	0,00%
Damhert	18	25	0	0	0,00%	0,00%
Totaal	7231	7995	1424	1657	19,69%	20,73%

* In 2022 zijn alleen shetlandpony's geteld en in 2024 zijn alle pony's geteld.

** In 2022 zijn paarden niet meegenomen in de telling, in 2024 wel.

*** In 2022 zijn alleen kalveren geteld en niet volwassen runderen. In 2024 zijn zowel volwassen dieren als kalveren geteld onder de noemer rund.

De telling is uitgevoerd ten tijde van de laatste epidemie van het blauwtongvirus. Toch valt op dat er vergeleken met 2022 niet veel minder schapen geteld zijn.

Nawoord

Ondanks dat veel schapenhouders gepoogd hadden om hun weide wolfwerend te maken waren er nog veel gebreken zichtbaar. Hier ligt een kans voor de wolvencommissie en/of wolvenconsulent. Mijn advies is dat deze regelmatig “de boer opgaat” in het telgebied. Niet met een wijzende vinger op de aanwezige gebreken, maar juist met bemoedigd advies en raad.

Hierdoor krijgt de provincie ook een gezicht wat alleen maar goodwill kweekt onder de schapenhouders. Men wordt gehoord en heeft een aanspreekpunt.

Graag wil ik de volgende personen bedanken voor hun bijdrage aan deze telling:

Bibliografie

BIJ12. (sd).

BIJ12. (sd). *Schade melden*. Opgeroepen op februari 2024, van BIJ12:
<https://www.bij12.nl/onderwerp/wolf/wolvenschade-melden/>

█ (2022). *Onderzoek landbouwhuisdieren Zuidwest-Drenthe & Zuidoost-Fryslân*.

█ (2023). *Voorstel voor een leefgebied van wolvenroedel in Zuidwest-Drenthe & Zuidoost-Fryslân*.

Bijlage I: landbouwhuisdieren die met zekerheid door wolf gepakt zijn in het onderzoeksgebied in 2021

2021				
	Schaap			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2090f	24	10	7	0
GW2397m	14	0	6	0
Individu niet herleidbaar	33	11	8	0

2021				
	rund			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2397m	1	0	1	0

Figuur 12 (BIJ12)

Bijlage II: landbouwhuisdieren die met zekerheid door wolf gepakt zijn in het onderzoeksgebied in 2022

2022				
	Schaap			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2090f	40	13	14	1
GW2397m	75	22	17	1
GW2090f/GW2397m	3	3	2	0
GW2090f/GW3151m	10	1	1	0
GW2664m	7	0	1	0
GW2665m	12	1	2	0
GW2904m	7	2	1	0
GW2864m	1	0	1	0
Individu niet herleidbaar	16	5	6	0

2022				
	Pony			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2090f	1	0	1	0
GW2397m	1	0	1	0

2022				
	Rund			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2397m	3	1	1	0
GW2090f/GW2397m	1	0	1	0

Figuur 13 (BIJ12)

Bijlage II: landbouwhuisdieren die met zekerheid door wolf gepakt zijn in het onderzoeksgebied in 2023

2023				
	Schaap			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2090f	16	3	3	1x onbekend, 2x niet
GW2397m	25	4	9	3x onbekend, 6x niet
GW3151m	55	4	9	1
GW3152m	53	19	12	5x onbekend, 7x niet
GW3815f	2	1	1	Onbekend
GW2090f / GW2397m	10	0	2	2x onbekend
GW2090f / GW3152m	5	0	1	Onbekend
GW2397m / GW3152m	4	3	1	0
Individu niet herleidbaar	63	12	12	4x onbekend, 8x niet
Individu nog onbekend	32	14	9	9x onbekend

2023				
	Pony			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2397m / GW3151m	1	0	1	0
Individu niet herleidbaar	1	0	1	0

Figuur 14 (BIJ12)

2023				
	Paard			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW2397m	1	0	1	0

2023				
	Rund			
Individu	Dood	Verwond	Aantal keer	Aantal keer wolfwerend
GW3152m	4	0	3	0
Individu niet herleidbaar	2	1	2	0

Figuur 15 (BIJ12)

*Individu niet herleidbaar: met de DNA analyse is wel wolf aangetoond, maar kon geen individu worden vastgesteld.

**Individu nog onbekend: met de maandelijkse DNA analyse is wel wolf aangetoond, maar de individu bepaling is nog niet uitgevoerd.